

แนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมืองมหาสารคาม
จังหวัดมหาสารคาม

**Adaptation Guideline of the Four Requisites Consumption of Monks in
MueangMahasarakham District, Mahasarakham Province**

พระครูวรดิตถ์ธรรมาภรณ์, พระโสภณพัฒนบัณฑิต,
พระครูสุธีศัมภีร์ญาณ และ พระมหาสำรอง สดฺดภูโต
มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
**Phrakhru Phothithammanusas, Phra Sophonphattanabundit,
Phrakhru Sudhikhambhirayan and Phramaha Samrong Saññato**
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail : msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท 2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม และ 3. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และศึกษาภาคสนามจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

การบริโภคปัจจัย 4 พระพุทธเจ้าได้ตรัสให้พระภิกษุสงฆ์ได้พิจารณาการบริโภคปัจจัย 4 เพียงเพื่อให้เกิดการบริโภคตรงตามเป้าหมายที่แท้จริง เช่น การบริโภคเครื่องนุ่งห่มก็ใช้สอยเพื่อปกปิดร่างกายไม่ใช่เพื่อตกแต่งเป็นเครื่องประดับ การบริโภคอาหารก็รู้ว่าบริโภคเพื่อยังอัตภาพร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ บรรเทาความหิวเก่า ป้องกันความหิวใหม่เพื่อที่จะได้มีกำลังในการสร้างคุณความดี การบริโภคที่อยู่อาศัยก็ใช้สอยเพื่อบำบัดความหนาวความร้อนและป้องกันอันตรายจากสัตว์และฤดูกาล ส่วนยารักษาโรคก็ใช้เพียงเพื่อบำบัดเวทนาอาหารต่าง ๆ จึงต้องพิจารณาให้ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์จึงจะได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

ปัญหาการบริโภคปัจจัย 4 เป็นการบริโภคตามกระแสค่านิยม เพื่อตอบสนองความต้องการที่เกินความจำเป็นของตนเอง หลงตามกระแส จนทำให้เกิดมีพฤติกรรมการเลียนแบบด้วยความหลง ทำให้เกิดผลกระทบตามมา เช่น จากการบริโภคอาหารก็คือ เกิดปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ การเสพที่เกินความจำเป็นการเสพด้วยความลุ่มหลง ทำให้เกิดการสูญเสียทั้งทรัพย์สิน สุขภาพ และสติปัญญา เกิดผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

แนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมให้เป็นพฤติกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ บริโภค กิน เสพ เคี้ยว ต้ม ใช้สอย โดยนัยหมายถึงปัจจัย 4 คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ เกสัช หรือผ้า อาหาร บำณ ยา ข้อวัตรปฏิบัติตามวิถีธรรมไม่ควรบริโภคปัจจัยเพื่อ

* วันที่รับบทความ: 30 ตุลาคม 2563; วันแก้ไขบทความ 25 ธันวาคม 2563; วันตอบรับบทความ: 26 ธันวาคม 2563

Received: October 30, 2020; Revised: December 25, 2020; Accepted: December 26, 2020

แสดงสัญลักษณ์ทางสังคม และการบริโภคนิยมตามแบบอย่างโฆษณา จุดมุ่งหมายที่สำคัญการบริโภค คือ ข้อวัตรปฏิบัติตามวิถีพุทธประกอบด้วย การรู้จักเหตุ การรู้จักผล การรู้จักตน การรู้จักประมาณ การรู้จักกาล ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การปรับตัวการบริโภคปัจจัย

คำสำคัญ: แนวทางการปรับตัว; การบริโภค; ปัจจัย 4

Abstracts

The objectives of this research were: 1) to study the consumption of the four requisites of the monks according to Theravada Buddhism; 2) to study the problems of the four requisites consumption of monks in MueangMahasarakham District, Mahasarakham Province; 3) to analyze and present the adaptation guideline of the four requisites consumption of monks in MueangMahasarakham District, Mahasarakham Province. This study was carried out by means of the qualitative research methodology through conducting the field work and interviews of the targets. The obtained information was presented by the descriptive analysis. The research results were as follows:

In regards to the consumption of the four requisites, the Buddha told the monks to consider consumption that meets the real goals, for example, cloth is used to cover the body, not to decorate as an ornament, food consumption is known to be consumed in order to maintain the body or to alleviate old hunger and prevent new hunger in order to have the power to create virtue. Residential consumption is also used to treat cold, heat and to protect dangers from animal and seasonal hazards. As for the medicine, it is only used to treat the illness. This consideration is correct in accordance with the objectives in creating true benefits.

The problem of consumption of the four requisites is consumption according to the value trend in order to meet one own excessive need, causing the behavior of imitation which causes consequences such as health problems, excessive addiction, loss of property and intelligence, affecting oneself and others.

The four requisites consumption adaptation approach of the monks is a process of changing the old behavior into a new behavior consistent with the situation of consumption, eating, drinking and using. The four requisites refer to robes, alms receiving, residential places, pharmaceuticals or cloths, food, houses, medicine and practice according to the way that should not consume the four requisites to show social symbols and consumerism according to the advertising. The main purpose of the consumption is the Buddhist routines, consisting of knowing the cause, knowing the effect, being economical, knowing the times in changing behavior, self-adaptation and the four requisites consumption.

Keywords: Adaptation Guideline; Consumption; Four Requisites

บทนำ

พระสงฆ์ในพุทธศาสนาเถรวาทได้ดำเนินชีวิตตามแนวคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ได้ตรัสไว้ดีแล้ว การสืบทอดคำสั่งสอนสมัยต่อมาได้จดบันทึกจารึกไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกอันพระไตรปิฎก จึงเป็นพระคัมภีร์ที่สำคัญเป็นที่บรรจุพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ให้เป็นศาสดาแทนพระองค์เราจะเฝ้าหรือรู้จักพระพุทธเจ้าได้จากพระดำรัสของพระองค์ที่ท่านรักษาไว้พระไตรปิฎก เป็นแหล่งต้นเดิมของคำสอน

คำอธิบาย คัมภีร์ หนังสือ ตำรา ที่พระอรหันตศาสดา หรือนักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวหรือเรียบเรียงไว้ที่จัดว่าเป็นของในพระพุทธศาสนา จะต้องสืบขยายออกมาและเป็นไปตามคำสอนแม่บทในพระไตรปิฎก ที่เป็นฐานหรือเป็นแหล่งต้นเดิม เป็นหลักฐานอ้างอิงในการแสดงหรือยืนยันหลักการที่กล่าวว่าเป็นพระพุทธศาสนา จะเป็นที่น่าเชื่อถือหรือยอมรับได้ด้วยดีเมื่ออ้างอิงหลักฐานในพระไตรปิฎก ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานอ้างอิงชั้นสุดท้ายสูงสุดพระพุทธศาสนาการศึกษาค้นเรื่องราวต่าง ๆ นานา โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการบริโภคใช้ปัจจัย 4 (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539: 4/73/102)

ดังปรากฏเป็นหลักฐานที่แสดงไว้ให้ทราบ คือพระพุทธรูปพร้อมทั้งเหล่าพระสาวกนั้นใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มตามที่จะหามาได้ หรือเก็บเอาผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามที่ต่าง ๆ บางมีความเขาเอามาถวายบ้าง หรือบางทีก็เป็นผ้าที่เขาทิ้งตามป่าช้า (ผ้าห่อศพ) ซึ่งเรียกว่า ผ้าบังสุกุลหรือผ้าคลุกฝุ่นนั่นเอง (พระครูอาทรวณกิจ (อนาลโย/ฉันทสิริกุล) 2557:14) และมีหลักฐานที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกและพระสูตรว่า สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงได้ผ้าบังสุกุล พระองค์ทรงประสงค์จะซักผ้านั้น ก็มีท้าวสักกะจอมเทพทรงขุดสระโบกขรณีถวาย และพระองค์ทรงจะตากผ้าก็มีเทวดาสิงสถิตที่ต้นไม้กุ่มก็น้อมกิ่งลงมาให้ตามผ้า ซึ่งเป็นพุทธประเพณีที่พระภิกษุถือปฏิบัติกันมากในครั้งพุทธกาลเกี่ยวกับผ้าบังสุกุล (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539: 4/44/5456) จีวรนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในปัจจัย 4 การที่พระภิกษุสงฆ์สามเณรับปัจจัย 4 จากชาวบ้าน ท่านถือว่าเป็นการบริโภคอย่างหนึ่ง ซึ่งบริโภคไปแล้วเป็นหนี้ คือ เป็นหนี้ชาวโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552: 283) และในอรรถกถาและวิสุทธิมรรค ท่านจำแนกการบริโภคของภิกษุสามเณรที่ เป็นผู้ทักขิณาของชาวบ้านมาฉัน และใช้สอยว่ามีลักษณะ 4 อย่างคือ 1) บริโภคอย่างขโมย 2) บริโภคอย่างเป็นหนี้ 3) บริโภคในฐานะเป็นทายาท หรือมีสิทธิโดยชอบธรรมที่เป็นทายาทของพระพุทธเจ้าฯ 4) บริโภคที่เป็นเจ้าของโดยแท้จริง (พระพุทโธสาจารย์, 2548: 4)

การบริโภคปัจจัย 4 ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาทได้สืบทอดกันมาจากอดีตตั้งแต่ครั้งพุทธกาลมาจนถึงสมัยปัจจุบัน ยังคงเป็นไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้พุทธบริษัททั้งหลาย ให้รู้จักสันโดษในการบริโภคปัจจัย 4 ตามมีตามได้ ดังความว่า “เป็นผู้สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารตามแต่จะได้อันนี้ก็เป็นนาถกรรมธรรม” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539: 24/17/18) การบริโภคจีวรอาหารบิณฑบาต การบริโภคใช้เสนาสนะ และการบริโภครักษาโรค การศึกษาและการนำไปใช้ปฏิบัติพระพุทธศาสนาก็ยังดำรงอยู่ โดยอาศัยพระไตรปิฎกเป็นหลัก พระไตรปิฎกเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ที่บริสุทธิ์เป็นสากล ศาสนิกชนทุกศาสนาศึกษาได้อย่างอิสระ และสมกับยุคสมัยแห่งโลกาภิวัตน์ จึงกล่าวได้ว่าพระไตรปิฎกเป็นแหล่งพลังที่ยิ่งใหญ่หนึ่งของมนุษยชาติในยุคโลกาภิวัตน์ด้วยจริยธรรมแนวกุศลกรรมบถ

บริโภคนิยมหรือวัตถุนิยมนับวันจะมีแรงดึงดูดตรงนี้ และนี่คือจุดที่ทำให้บริโภคนิยมต่างจากวัตถุนิยม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2543: 92) ให้ความเห็นขวัญ บริโภคนิยม 1 คือการที่คนซื้อสินค้าที่ไม่จำเป็นเพราะการซื้อสินค้าเหล่านั้น ทำให้มีความสุขและจะเปลี่ยนไปเป็นผู้มีความกระหาย ฯลฯ ทัศนคติบริโภค

นิยมจึงหมายถึงวิธีการของผู้แสวงหาความสุขและวิธีการของการมีความสุขกับวัตถุภายนอกเป็นความสุขที่ต้องขึ้นกับวัตถุธรรมภายนอกอันเกิดจากตัณหาที่มาจากธรรมชาติในตัวมนุษย์เองซึ่งพระพุทธองค์ตรัสว่าตัณหาไม่มีสิ้นสุดไม่สามารถทำให้พอใจได้อย่างแท้จริงแต่จะมีเพิ่มมากขึ้นก่อให้เกิดเป็นค่านิยมของสังคมให้เป็นไปได้เพื่อสนองตัณหาของตนการบริโภคปัจจัย 4 ตามหลักสันโดษต้องคำนึงถึงสถานะว่ามีฐานะภาวะอย่างไร เป็นสิ่งที่กำหนดการบริโภคปัจจัย 4 ได้ การที่จะบริโภคปัจจัย 4 อย่างมีคุณภาพและไม่เกิดปัญหาตามหลักสันโดษนอกจากจะคำนึงถึงฐานะแล้วยังต้องคำนึงถึงสิ่งที่บริโภคด้วยว่ามีประโยชน์คุณค่าหรือไม่ เพราะฉะนั้นจากหลักการดังกล่าวที่ได้วิเคราะห์มาทั้งหมดนี้ จะสังเกตได้ว่าหลักสันโดษเน้นบริโภคเพื่อคุณภาพชีวิต บริโภคตามมีตามได้ตามสมควรแก่ฐานะ และให้รู้จักเลือกบริโภคปัจจัย 4 เพื่อให้เกิดคุณภาพในการบริโภคมากที่สุด (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 72) และเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของความเป็นมนุษย์เท่านั้น มิได้มุ่งพัฒนาวัตถุซึ่งเป็นคุณค่าภายนอก โดยรู้จักการใช้ปัญญาในการรู้จักพิจารณาในการที่จะเลือกบริโภคปัจจัย 4 เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริงมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง การบริโภคเป็นปัจจัยระดับพื้นฐานของการสร้างเหตุปัจจัยที่ดีงาม หากไม่มีการใช้ปัญญาคิดอย่างแยบคายมีเหตุผล คุณค่าที่เกิดจากการบริโภคก็จะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน

พระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ก็ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคปัจจุบันนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พระสงฆ์ในขอบเขตพื้นที่ศึกษาดังกล่าวนี้นี้ ต้องตกอยู่ท่ามกลางรูปแบบพระธรรมวินัยและแนวการปฏิบัติดั้งเดิมตามแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในปัจจุบัน ที่เห็นว่าการถวายปัจจัย 4 รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เป็นการทำบุญที่ถูกต้องเหมาะสมและสามารถทำได้ โดยคิดว่ายิ่งทำยิ่งจะได้บุญกุศลมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป ทำให้พระสงฆ์ที่ดำรงชีวิตอยู่ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เกิดความรู้สึกที่แปลกแยกแตกต่างออกไป ทั้งฝ่ายที่เห็นว่ายุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปแล้ว อะไรที่สมควรเปลี่ยนแปลงได้ก็ควรเปลี่ยนแปลงไปตามยุคและศรัทธาของพุทธศาสนิกชน และอีกฝ่ายก็ไม่เห็นด้วยเพราะต้องการรักษาพระธรรมวินัยให้เคร่งครัดที่สุด แม้ว่าจะต้องทำให้พุทธศาสนิกชนบางส่วนเกิดความคลางแคลงใจในการที่จะทำบุญด้วยวัตถุทาน เพราะฉะนั้นแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมของพระสงฆ์ไทยอยู่ตรงไหน อะไรคือแนวทางที่พระสงฆ์ในยุคบริโคนิยมนี้ควรที่จะปรับตัวให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กับการรักษาพระธรรมวินัยและการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพศรัทธาของพุทธศาสนิกชนตลอดไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการ แนวคิด แนวทางที่เกี่ยวกับการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม โดยศึกษาจากเอกสารวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์และการจัดการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อให้ได้ “แนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในอำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม” ที่เหมาะสมและสามารถเป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อเป็นแนวทางให้พระสงฆ์ไทยในพื้นที่อื่นๆ นำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับตัวได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมือง มหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม” โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัยสี่ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมือง มหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดัดใช้เครื่องมือที่เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informations) จำนวน 35 รูป/คนที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) กลุ่มนี้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการวิจัยในครั้งนี้ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา ตามวิธีอุปนัย (Inductive Approach) นำเสนอข้อมูลแบบบรรยายความเรียง

ขอบเขตด้านกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในภาคสนามนั้นกำหนดให้กลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษา ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลโดยการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Selection) มุ่งเน้นเลือกสัมภาษณ์เฉพาะผู้ที่สามารถให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informations) เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา จำนวน 35 รูป/คน ประกอบด้วย

1. พระสงฆ์เจ้าคณะอำเภอเมืองและรองเจ้าอำเภอ	จำนวน 2 รูป
2. เจ้าอาวาสวัด	จำนวน 10 รูป
3. นักวิชาการศาสนา	จำนวน 3 คน
4. ผู้นำชุมชน	จำนวน 5 คน
5. ประชาชนชาวบ้าน	จำนวน 15 คน
รวมทั้งสิ้น	จำนวน 35 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการสัมภาษณ์ถึงข้อมูลเชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่ของพระสงฆ์ และแนวทางการแก้ไข โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นฐานในการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เฉพาะในบางประเด็นที่ได้ข้อมูลไม่ชัดเจนและครบถ้วน 2) สมุดจดบันทึก

ข้อมูลภาคสนามเพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์แก่การทบทวนและยืนยันข้อมูลจากการจดบันทึกในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539

2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ หนังสือ/ตำรา ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคปัจจัยสี่ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ

3) รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 เก็บข้อมูลภาคสนาม มีขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนาม คือ ศึกษาพื้นที่และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น คือ แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) วิธีที่ใช้ในการสัมภาษณ์จะเป็นแบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เตรียมแนวคำถามในการสัมภาษณ์รายบุคคล และสถานที่เก็บข้อมูล และตรวจสอบคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ นำหนังสือจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เสนอต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 35 รูป/คน เพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัย และลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการทำวิจัย โดยการทำกิจกรรมกลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วชี้แจงวัตถุประสงค์ของการลงพื้นที่ ด้วยการทำกิจกรรมกลุ่ม การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและขอความร่วมมือในการวิจัยจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญนำบทสัมภาษณ์ที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลและทำการตรวจสอบข้อมูลที่ยังไม่ชัดเจนและนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์รายบุคคลมาทำการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์จากการวิจัยโดยกำหนดการวิเคราะห์ไว้ดังนี้

1) จัดหมวดหมู่ข้อมูลจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้มาทั้งหมด

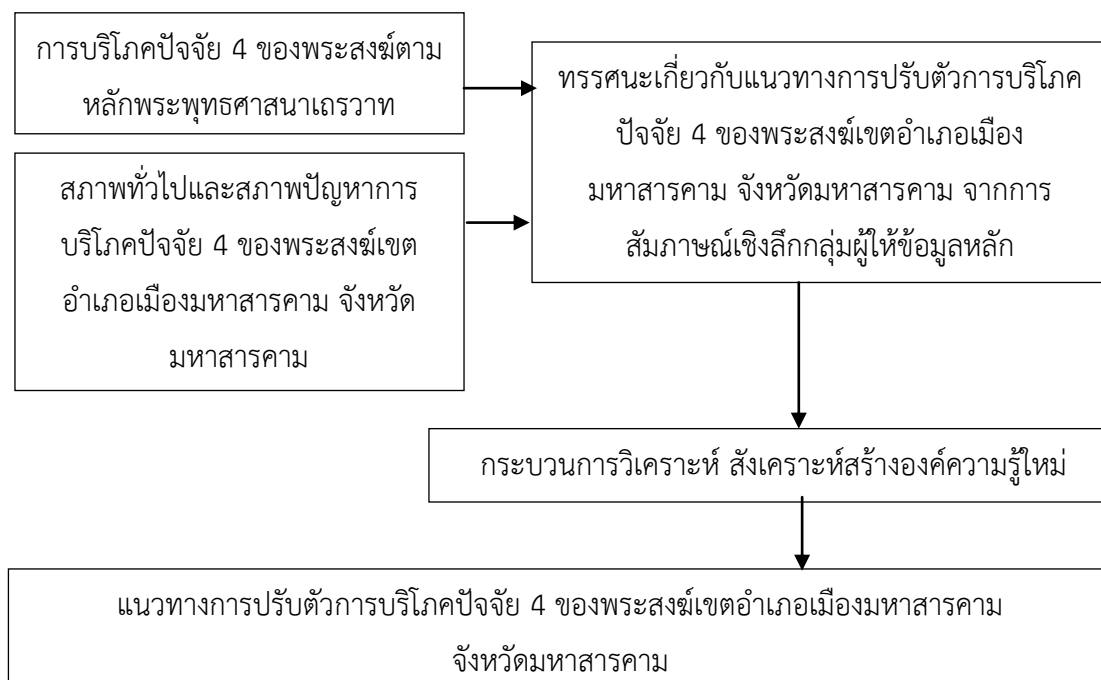
2) หาความสอดคล้องกันของข้อมูล ประกอบด้วย 1) ข้อมูลจากพระไตรปิฎก 2) ข้อมูลจากเอกสารวิชาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและ 3) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

3) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามหลักอุปนัยวิธีโดยวิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการทำอัตวินิบาตกรรม

4) สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยจึงเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง แนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ ในอำเภอเมืองสารคาม จังหวัดมหาสารคาม ดังนี้

ผลการวิจัย

1 การบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

การบริโภคอาหารโดยอาศัยหลักพิจารณาเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของคุณค่าของอาหารให้ถ่องแท้ก่อนที่จะบริโภค สำหรับพระภิกษุสงฆ์ก่อนจะฉันหรือบริโภคอาหารจะต้องรู้จักพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงของการบริโภคอาหาร ทำให้พระภิกษุสงฆ์สามารถดำรงชีพตามความสามารถอย่างเหมาะสม ไม่ประมาทหน้าที่ของพระภิกษุสงฆ์ เป็นอยู่อย่างมีสติและสัมปชัญญะ โดยสามารถพิจารณาแยกแยะถึงความคุณค่าแท้และคุณเทียมจากการบริโภคอาหาร

ที่อยู่อาศัยหรือเสนาสนะควรมีความยินดีในที่อยู่ของตนไม่ว่าจะเลวหรือประณีตที่มีขนาดเล็กไม่หรูหรา ไม่สวยงามเหมือนชาวบ้านมีความพอใจยินดีในเสนาสนะของตนตามฐานะและพรษาที่ท่านจัดให้เป็น ที่ตามธรรมชาติจะกล่าวว่าท่านที่อยู่ป่าจะมีความตื่นกลัวมากเรื่องง่วงนอนคงจะไม่มีจะมีแต่การเจริญภาวนาเพิ่มความเพียร ทำให้พระภิกษุสงฆ์ไม่ต้องลำบากเหมือนแต่ก่อนและทำให้มีเวลามากขึ้นในศึกษาและปฏิบัติธรรมเป็นอย่างดี

การใช้จิ๋วในทางพระพุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นที่สุด เพราะว่าปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิตพึงจะต้องศึกษาให้แจ่มแจ้งตามหลักพระพุทธบัญญัติในฐานะเป็นเครื่องบริหารอุปโภค บริโภค แต่ให้บริโภคเพียงเพื่อกันแดด กันลม กันหนาวและเหลือบุง มาสัมผัส สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย และเพียงเพื่อปกปิดอวัยวะ อันให้เกิดความละอาย เพื่อจะบำบัดความหนาวอันเป็นเหตุให้เกิดอาพาธประการหนึ่ง

การบริโภคยารักษาโรคหรือบริโภคน้ำจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบจนมั่นใจว่าเมื่อบริโภคแล้วทุกขเวทนาในตนจะถูกระงับอย่างแท้จริง อนึ่งในเรื่องของการบริโภคคิลานเภสัชนี้มีสิ่งที่จะต้องระมัดระวังอย่างยิ่งโดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีการใช้ยาที่เป็นโทษแก่ร่างกายกันอย่างกว้างขวางเพื่อเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี การใช้ยารักษาโรคตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นการใช้ยาเพียงเพื่อบรรเทา เวทนาและความเจ็บปวด เป็นการบริโภคเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้มิใช่บริโภคตาม กระแสสมัยใหม่เพียงเพื่อตอบสนองความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดการบริโภคน้ำตามหลักพระพุทธศาสนาจึงเป็น การบริโภคโดยใช้ปัญญาให้รู้จักการบริโภคที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

2. สภาพปัญหาการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

เมื่อกล่าวถึงการบริโภคพระสงฆ์เห็นว่ากรบริโภคเป็นการเลี้ยงชีวิตเพื่อความอยู่รอดเป็น ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่เกิดมาจะต้องบริโภค มิใช่บริโภคด้วยตัณหาคือ ความอยากที่จะบริโภคเกิน ความจำเป็นรู้จักใช้เหตุผลหรือปัญญาก่อนที่จะบริโภค การบริโภคเช่นนี้ จึงจะถือว่าเป็นการบริโภคที่ดี จาก หลักการดังกล่าวที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า การบริโภคมิได้บริโภคตามหลักแนวพุทธ ซึ่งมีความแตกต่างหรือ เหตุผลทางแนวคิดในการบริโภคอย่างเห็นได้ชัด มีแนวคิดแตกต่างกันมีวัตถุประสงค์เป้าหมายของการบริโภค แตกต่างกัน หลักการบริโภคปัจจัย 4 ตามหลักแนวพุทธมิได้มีมุมมองให้มนุษย์มองเห็นประโยชน์ที่เกิดจากการ บริโภคที่เป็นพื้นฐาน ทำให้ชีวิตสะดวกสบาย อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขอย่างเดียว แต่ยังมีพระสงฆ์เห็น ประโยชน์ขั้นสูงสุดเพื่อพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้สมบูรณ์ ประโยชน์สูงสุดของการบริโภคปัจจัย 4 คือการ หลุดพ้นจากการเป็นทาสของการบริโภคที่ไม่มีคุณค่าที่แท้จริงหลุดพ้นจากความอยากที่เกินความจำเป็น แนว พุทธเน้นส่งเสริมสนับสนุนการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เน้นศักยภาพของมนุษย์เพื่อให้มนุษย์พบกับสิ่งที่ดีที่สุด สำหรับมนุษย์จะเห็นได้ว่าผลกระทบที่เกิดจากการบริโภคนิยมทำให้ศักยภาพของมนุษย์ลดลง การบริโภคทำให้ ร่างกายและจิตใจของความเป็นมนุษย์ลดศักยภาพลง วิชาภিক্ষมาทั้งหมดนี้ก็เป็นพระสงฆ์ทำที่มุมมองของการ บริโภคตามหลักวิถีพุทธที่มีต่อการบริโภคปัจจัย 4 และปัญหาการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

3. แนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

แนวทางการปรับตัวของพระภิกษุสงฆ์ ต่อการดำเนินชีวิตของภิกษุในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธ องค์กำหนดรูปแบบไว้อย่างเคร่งครัดและเป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลส สิ่งหนึ่งที่ทรงให้ความสำคัญมากและยังถือว่า มีความสำคัญต่อพระภิกษุในปัจจุบัน พระธรรมวินัย คำสอนส่วนที่เป็นวิถีชีวิตหรือหลักการปฏิบัติในฐานะเป็น สมาชิกของสังคมสงฆ์นั้น เรียกว่า อริยวินัย ข้อปฏิบัติที่เรียกว่า อริยวินัยนี้เป็นระบบแบบแผนสำหรับหมู่

สมาชิก ที่จะให้สมาชิกของพระสงฆ์ตั้งอยู่ได้ด้วยดี สามารถมีชีวิตอยู่ตามหลักการของตน และสามารถปฏิบัติกิจดำเนินการต่าง ๆ พระสงฆ์ก็เป็นพุทธบริษัทฝ่ายหนึ่งที่ยังต้องมีความผูกพันกับสังคม และปฏิบัติธรรมจนสามารถบรรลุภาวะอันสูงสุดตามพุทธประสงค์ ส่วนปัจจัยสำหรับดำรงชีวิตพื้นฐานของพระสงฆ์ มีเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค พระสงฆ์ต้องอาศัยปัจจัย 4 เหมือนมนุษย์ทั้งหลายที่ต่างก็คือรูปแบบสังคมที่เข้มงวดกวดขัน พระพุทธเจ้าทรงมุ่งพัฒนาสมาชิกของพระสงฆ์ให้มีความมกน้อยสันโดษในการใช้สอยปัจจัย 4 (ปัจจัยสนโตสที่ปกักริยวิสปฏิปทา) สงฆ์ คือ วงศ์ของอริยชนลำดับที่ 8 มีชื่อว่า อริยวงศ์ (อภฺฐโฐม อริยวิโส) จะเห็นว่า ภิกษุผู้ปฏิบัติชอบในอริยวินัยเรียกว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ใน อริยวงศ์ ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นวงศ์ของพระอริยเจ้าเรียกว่า อริยวังสปฏิปทา

อภิปรายผลการวิจัย

1 การบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

ลำดับความสำคัญของปัจจัย 4 แล้วจะเห็นว่าอาหารมีความสำคัญที่สุด เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานหรือปัจจัยหลักของมนุษย์ และกลายเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งในอัครัญสูตรดังกล่าวนี้ด้วย

1) อาหาร คือสิ่งเสพบริโภคที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของชีวิตมนุษย์เพราะมนุษย์อยู่ได้ด้วยอาหาร เป็นสิ่งที่บุคคลกลืนกินเข้าไปหล่อเลี้ยงชีวิต บำรุงร่างกาย ประกอบด้วยสารอาหาร หรือมีโอชะในอาหาร (โภชนาหาร) จะช่วยบำรุงหล่อเลี้ยงร่างกายให้เจริญเติบโต ช่วยซ่อมแซมส่วนสึกหรอที่บกพร่องในร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง สารอาหารมีประโยชน์ในการเสริมสร้างพลังงานความร้อน (ปรับอุณหภูมิ) บำรุงร่างกาย ควบคุมปฏิกิริยาเคมี และสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ และอาหารเปรียบเสมือนแม่มนที่เลี้ยงดูทารก ” เป็นดั่งพี่เลี้ยงที่คอยช่วยเหลือป้องกันอาหารป้อนนมคราวแม่คลอด ดังนั้นอาหารจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดต่อชีวิตมนุษย์และสัตว์ชนิดอื่น ๆ ด้วย

2) เครื่องนุ่งห่ม ในอัครัญสูตร ระบุว่าแต่เดิมนั้นมนุษย์ไร้เพศ (ไร้อวัยวะเพศ) ไม่มีการเสพกาม จึงไม่จำเป็นต้องปกปิด แต่เมื่อมีอวัยวะเพศ เริ่มจ้องมองกันจนเกิดอารมณ์ทางเพศแล้วเสพกาม จึงจำเป็นต้องมีเครื่องนุ่งห่มปกปิดอวัยวะเพศหรือสิ่งสงวนควรละอายกำจัดสัญชาตญาณอย่างสัตว์ซึ่งไร้ความละอาย และเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างอารยธรรมในด้านเครื่องนุ่งห่มที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์ มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทเดียวที่มีเครื่องนุ่งห่มตั้งแต่อดีตจนพัฒนาการถึงปัจจุบัน ซึ่งสังเกตได้จากสัตว์เคยสร้างรังรังแบบไหนปัจจุบันก็ยังคงสร้างแบบนั้นอยู่ไม่เคยคิดตัดแปลงปรับเปลี่ยนเครื่องนุ่งห่มของมนุษย์ยุคแรก น่าจะได้รับการสังเคราะห์ธรรมชาติใกล้ตัว มีอยู่ดาษดื่น หาง่าย ทนทาน เช่น ใบไม้ เปลือกไม้ สะเก็ดไม้ กะพี้ไม้ ดอกไม้ ปอ ป่าน ด้าย ขนสัตว์ หนังสัตว์ พัฒนาเป็นผ้า ย้อมสีสันทัน เย็บไหม มีลวดลายต่างๆ เป็นหัตถกรรมในชุมชน ในครัวเรือน มุ่งคุณค่าหรือประโยชน์ใช้สอย การรักษาและใช้สอยจึงสัมพันธ์กับการผลิต ไม่มีการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ต่อเมื่อเครื่องนุ่งห่มเริ่มมีวัฒนธรรมส่วนเกิน กลายมาเป็นเครื่องประดับตกแต่งแสดงฐานะทางสังคม จากเครื่องปกปิดร่างกายมาเป็นสิ่งมีค่าบอกฐานะผู้สวมใส่ เป็นสาเหตุหนึ่งของการเหยียดหยามกันในอัครัญสูตร

3) ที่อยู่อาศัย ในอัครคณฺยสูตรระบุว่า การสร้างที่อยู่อาศัยนั้น สร้างเพื่อวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ เป็นที่ประกอบกิจกรรมที่นำละอายคือเสพเมถุนธรรม (เพศสัมพันธ์) เป็นที่เก็บอาหาร หลบภัย พักผ่อน หลับนอนยามค่ำคืนและยามเจ็บป่วย หลักฐานทางโบราณคดีชี้ให้เห็นว่าเดิมนั้นมนุษย์อยู่ในถ้ำ โคนต้นไม้ ซอกเขา อุโมงค์ เป็นต้น รูปแบบที่อยู่อาศัยในอดีตขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์การใช้สอยคือทุกพื้นที่จะถูกใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และสร้างด้วยตนเอง วัสดุที่ใช้ส่วนมากเป็นไม้ ดินเหนียว หิน ดินเผา เป็นต้น

4) ยารักษาโรค ในพระสูตร แม้จะไม่ระบุว่ามีการใช้ยารักษาโรคหรือเภสัช แต่จากข้อสันนิษฐานในด้านวิวัฒนาการของกำเนิดมนุษย์ ผู้วิจัยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีการเกิด แก่ เจ็บตายเป็นธรรมดา และการเจ็บป่วยเป็นเหตุให้มนุษย์เกิดความจำเป็นและความต้องการยารักษาจึงพัฒนา สังคมภูมิปัญญาในการแสวงหาเก็บรักษาและใช้ยารักษาโรค กับการใช้สมุนไพรเป็นหลัก

แนวคิดเรื่องการบริโภคที่ปรากฏในอัครคณฺยสูตรนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า มนุษย์มีพฤติกรรมการบริโภคเปลี่ยนไปหลังจาก “สงสัยใคร่รู้” ในจำนวนดิหรหรือรสถิน(รสปรฐพี) แม้มนุษย์จะมาจากอภิสสรพรหม ก็ตามกลับถูกโมหะชักนำให้อยากลิ้มลองเพื่อหายสงสัย แต่เพราะมีอวิชชา (ขาดปัญญา) ไม่ทันพิจารณา เมื่อลิ้มรสจึงติดรสจากผัสสะ อยากเสพบริโภคมากขึ้น เกิดพฤติกรรมเลียนแบบเอาอย่าง เกิดการเก็บสะสมส่วนเกิน เพราะโลกเห็นแก่ตัว ชี้เกียด กลัวตนเองลำบากในการแสวงหาบ่อยๆ เกิดการละเมิดจริยธรรมมากยิ่งขึ้นเมื่อมีการปักแดนแบ่งเขตถือสิทธิ์ที่ทำกิน หวงแหนส่วนของตนไว้ บุกรุกสวนของคนอื่น จนละเมิดชีวิต (ผิดศีลข้อ ปาณาติบาต) ความลุ่มหลงมัวเมาในการบริโภคอาหารก่อให้เกิดการหมกมุ่นเสพเมถุนธรรม (พุทธทาสภิกขุ. 2542: 102) ให้ความหมายไว้ว่า บริโภคนิยมหมายถึงการทำให้อยากบริโภคอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2538: 30-31) กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ” ได้อธิบายความหมายของการบริโภค หมายถึง การใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการ เพื่อให้ได้รับความพอใจโดยเกิดคุณภาพชีวิตขึ้น (พัฒน์ สุจันง. 2533: 133) ได้ให้ความหมายของ “การบริโภค” ที่แตกต่างออกไป คือ การกิน เสพใช้ และยังรวมไปถึงสิ่งแวดล้อมทั้งหมด (สุวรรณ สภาอานันท์. 2541: 40) ได้อธิบายการบริโภค เชื่อมเข้ากับความต้องการ และให้ความหมายบริโภคนิยมว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ให้มนุษย์เป็นผู้บริโภค สิ่งของที่เป็นต่อการใช้สอยในชีวิตประจำวันในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงตรัสถึงการแสวงหาความสุขโดยอิงอาศัยวัตถุว่า ได้แก่ สามิสสุข คือความสุขที่เกิดขึ้นโดยอาศัยอามิส (สิ่งที่จับต้องได้ หรือวัตถุ) และพระองค์ก็ทรงไม่สรรเสริญความสุขอย่างนี้ เพราะมีโทษต่อตนเองและสังคม ไม่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหา และพ้นทุกข์ได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539: 20/313/101) (พุทธทาสภิกขุ. 2542: 103) ได้แสดงทัศนคติที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัตถุนิยมในบทความเรื่องการนำเอาโลกออกเสียจากวัตถุนิยมว่า อุปกรณ์แห่งวัตถุนิยมนี้มีความอโรยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้นทางผิวกาย เป็นสิ่งที่ไม่มองก็จะมองไม่มีความหมายอะไร ถ้าไปมองเข้าแล้วมีความหมายมาก คือวัตถุนั้นจะกีดกันมนุษย์ให้สูญเสียความเป็นมนุษย์ คือไม่มีความสะอาด สว่าง สงบเสียเลย บุชาความเอร็ดอโรยทางวัตถุ คือทางเนื้อทางหนังอย่างยิ่งสูงสุดเหมือนกับว่าเป็นพระเจ้า สำหรับประเภทของวัตถุนิยม พุทธทาสภิกขุ ได้แบ่งลักษณะของวัตถุนิยม คือ

1. เรื่องกิน เป็นเรื่องอ่อยทางลิ้น ซึ่งหมายความถึง สำหรับกินเหยื่อไม่ใช่กินอาหารแต่กิเลสมันไม่กินอาหารอย่างนี้มันต้องการจะกินเหยื่อ ต้องการได้เหยื่อที่มากกระตุ้นความรู้สึกของระบบประสาทอันรุนแรง เรียกว่ากินเหยื่อความจริงเป็นทางในการส่งเสริมกิเลส

2. เรื่องกาม เป็นวัตถุนิยมไม่ใช่เรื่องของการสืบพันธุ์โดยบริสุทธิ์ แต่มีความหมายที่อธิบายได้ว่า ธรรมชาติต้องการให้มีการสืบพันธุ์โดยบริสุทธิ์ แต่มนุษย์ก็ไม่พอใจในเรื่องสืบพันธุ์ ต้องการเหยื่อล่อ ที่ธรรมชาติปะหน้าไว้ หลอกหลวงให้เป็นค่าจ้าง คือความรู้สึกทางเพศที่เรียกว่ากาม ก็คิดที่จะบริการให้ยิ่งๆ ขึ้นไป แล้วก็รังเกียจการสืบพันธุ์ แค่อ้อย่างนั้นส่วนมากก็ไม่พ้นไปจากการตกเป็นเหยื่อของกาม 3. เรื่องเกียรติ ซึ่งไม่ใช่เป็นเรื่องของนามธรรมอันบริสุทธิ์ทางจิตวิญญาณ แต่เป็นเครื่องมือที่ต้องการจะมีไว้สำหรับแสวงหาวัตถุ ต่างกับเกียรติทั่วไป คือ เป็นการแสวงหาวัตถุ ไม่ใช่ได้เพียงชื่อเสียงอันบริสุทธิ์ แต่เป็นเกียรติที่มีไว้ในลักษณะเป็นอำนาจ ที่จะกวาดเอาวัตถุมาทั้งโดยทางตรงและโยทางอ้อมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระสมุห์สุรางค์ สุจิณฺโณ (จันทร์งาม). 2553: ก) ได้กล่าวถึงปรัชญาบริโภคนิยมในงานวิจัยเรื่อง “สมชีวิตากับการแก้ปัญหา บริโภคนิยมในสังคมไทย” พบว่า ระบบบริโภคนิยมในสังคมไทย มีลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนคือ เป็นการรับเอา เทคโนโลยี ค่านิยม วัฒนธรรม รูปแบบการศึกษา และรูปแบบการบริโภคมาจากประเทศตะวันตกเพราะเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้จะสามารถพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญทัดเทียมกับต่างชาติได้ ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ วิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงของคนไทย จนไม่หลงเหลืออัตลักษณ์ และความสงบสุขที่เคยมีมา ต้องแสวงหาวัตถุ และนำเข้าสินค้าราคาแพงมาปรุงแต่งชีวิต ก่อให้เกิดความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมในปัจจุบัน

2. สภาพปัญหาการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม การบริโภคเป็น คำที่ใช้กันทางวิชาการและในทางสังคมทางวิชาการ หมายถึงทฤษฎีที่บอกว่ายังมีการบริโภคมากขึ้นเพียงใดก็ยิ่งจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจทางสังคม มีการใช้คำนี้ค่อนข้างไปในทางลบเพื่อบอกถึง “ลัทธิบริโภคนิยม” หรือที่บางคน เรียกว่า “ลัทธิบ้าบริโภค” กลุ่มคนที่ใช้คำนี้ในทางลบเป็นขบวนการป้องกันผู้บริโภคจากการเอาเปรียบล่อลวง หลอกหลวงและครอบงำของผู้ผลิตที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ใช้เครื่องมือสื่อสารโดยเฉพาะ สื่อมวลชนในการโฆษณาชวนเชื่อทำให้ผู้คนหลงใหลอยากได้อะไรมากขึ้นโดยไม่เกี่ยวกับการ “เป็นคนมากขึ้น” ตรงกันข้ามอาจจะน้อยลงเสียอีกเพราะถลำเข้าไปในวงจรของหนี้สิน ซึ่งกู้ยืมมาเพื่อการบริโภคลงลึกจน ถอนตัวไม่ขึ้นเกิดปัญหาชีวิตปัญหาครอบครัวและสังคม การใช้จักรวาลเครื่องนุ่งห่มของพระภิกษุสงฆ์นั้นถือว่าเป็น แบบอย่างการใช้ที่เหมาะสม คือ การปรับใช้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มให้เหมาะสมแก่ความเปลี่ยนแปลงของผ้า เหล่านั้นถ้าการใช้ผ้าโดยไม่รู้จักซ่อมแซม ซุน เย็บ ปะ ของเก่าใช้สอยได้เป็นทางเสื่อมประการหนึ่งดังที่เกิด ปัญหาเกี่ยวกับเครื่องนุ่งห่มทุกวันนี้ ก็เพราะการใช้เครื่องนุ่งห่มกลายเป็นเครื่องประดับตกแต่ง เพื่อให้เกิด ความรู้สึกสวยงาม จนเป็นที่ยอมรับยกย่องจากคนอื่นว่าสวยงามเป็นการใช้อย่างฟุ่มเฟือย ถ้าการใช้เพียงเพื่อ เป็นเครื่องนุ่งห่ม ปกปิดร่างกายปัญหาก็จะลดลง ปัจจัยสี่ที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก หมายถึง เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค นอกจากความหมายของปัจจัยสี่ในพระพุทธศาสนา แล้วยังมีความหมาย ของการถ้อยที่ ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันของพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์ในพระพุทธศาสนา เพราะพระภิกษุสงฆ์

เป็นผู้ประกอบอาชีพภายในจิตใจหรือประกอบอาชีพที่ทำให้คนพันทุกข์ซึ่งเรียกว่า “การประกอบอาชีพเพื่อความพ้นทุกข์” ดังนั้น “ปัจจัยสี่ของพระภิกษุสงฆ์ จึงมาจากคฤหัสถ์ผู้มีศรัทธานำมาถวายให้พระภิกษุสงฆ์ได้บริโภคด้วยความพิจารณา” และหลักของการพิจารณานั้น เป็นการพิจารณาเพื่อให้หายความสงสัยว่า สิ่งที่ได้บริโภคลงไปในนี้จะก่อประโยชน์ให้แก่ร่างกายของตนและผู้อื่นมากน้อยเพียงไรแต่ในปัจจุบัน “การดำรงชีวิตและการแก้ไขปัญหาชีวิต ได้สะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์ไม่ค่อยให้ความสนใจในการพิจารณาเพื่อการบริโภคปัจจัยสี่ จึงทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่น “โลกพร่องเป็นนิตย์ ไม่รู้จักอิ่ม เป็นทาสของตัณหา คือ ความอยากไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น แหล่งปัจจัยสี่จากธรรมชาติจึงถูกทำลายระบบธรรมชาติไม่ยั่งยืน”(พระราชธรรมนิเทศ(ระแบบ ฐิตญา โณ), 2534: 162) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระสมุห์สุรางค์สุจินโณ (จันทร์งาม). 2553: ก) ได้กล่าวถึงปรัชญาบริโภคนิยมในงานวิจัยเรื่อง “สมชีวิตากับการแก้ปัญหาบริโภคนิยมในสังคมไทย” พบว่า ระบบบริโภคนิยมในสังคมไทย มีลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนคือ เป็นการรับเอาเทคโนโลยี ค่านิยม วัฒนธรรม รูปแบบการศึกษา และรูปแบบการบริโภคมาจากประเทศตะวันตกเพราะเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะสามารถพัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญทัดเทียมกับต่างชาติได้ ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนไทย จนไม่หลงเหลืออัตลักษณ์ และความสงบสุขที่เคยมีมา ต้องแสวงหาวัตถุ และนำเข้าสินค้าราคาแพงมาปรุงแต่งชีวิต ก่อให้เกิดความเสี่ยงในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมในปัจจุบัน

3.แนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

การปรับตัวเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมให้เป็นพฤติกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ และสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ทั้งนี้ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับธรรมเนียมปฏิบัติของชุมชน และการรู้จักคบคน คือ การรู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะของบุคคล ซึ่งข้อวัตรปฏิบัติเหล่านี้ เป็นพื้นฐานของการปรับตัวเพื่อให้เป็นคนทสมบูรณ์ทั้งฐานะเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูอาทรวงกิจ (อนาโย/ฉันทสิริกุล). 2558: ก) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้สอยผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจในจังหวัดอุดรธานี” พบว่า การใช้สอยผ้าไตรจีวรในพระพุทธศาสนาเถรวาท จีวรเป็นปัจจัยเครื่องนุ่งห่มหรืออัฐฐบริวารของพระสงฆ์อย่างหนึ่งในจำนวนปัจจัย พระสงฆ์ในประเทศไทยเรามีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างในการนุ่งห่มผ้าบังสุกุลจีวร แต่คงรูปแบบเดิมไว้ในด้านโครงสร้างเป็นจีวรมี 5 ชั้น 9 ชั้น ส่วนการได้มาในลักษณะของการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ก็ตาม แต่ก็เหมาะสมตามสังคมยุคใหม่เป็นไปตามโลกเพียงพอต่ออัตภาพ เป็นชีวิตที่สันโดษเหมาะสำหรับผู้ออกจากเรือน เป้าหมายในการบริโภคใช้สอยจีวร ให้ภิกษุได้พิจารณาการใช้สติปัญญาในการบริโภค มิได้ตกเป็นทาสของตัณหา ราคะ ก่อนการใช้สอยพิจารณาให้เป็นคุณค่าแท้ ด้วยการสำรวมระวัง ไม่ได้เกิดอกุศล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุวิบูลย์ จำรูญศิริ. 2556: ก) กล่าวในงานวิจัยเรื่อง “แนวทางการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” ผลการศึกษาพบว่าการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ได้แก่ การบัญญัติพระวินัยการศึกษาพระธรรมวินัยแล้วประพฤติปฏิบัติตามและเผยแพร่คำสอนให้คนอื่นได้รับผลแห่งความสงบสุขเช่นเดียวกันโดยความร่วมมือของพุทธบริษัท 4 การอุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัย 4 และการคุ้มครองความปลอดภัยแก่พระพุทธรูปและสาวก

ตลอดจนเฝ้าระวังภัยอันจะเกิดขึ้นกับองค์ประกอบทุกส่วนของพระพุทธศาสนา โดยพระราช เศรษฐีและ
พุทธศาสนิกชนทั่วไป สภาพการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาในประวัติพระพุทธศาสนาได้ดำเนินการ
โดยคณะสงฆ์ รัฐบาล คหบดีตลอดจนประชาชนทั่วไปโดยประเพณีปฏิบัติเกื้อกูลต่อพระพุทธศาสนา ตาม
บทบาทและอำนาจหน้าที่ของแต่ละบุคคล ส่วนใหญ่มุ่งอุปถัมภ์และคุ้มครองพุทธศาสนาธรรม

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

คุชฎินิพนธ์เรื่อง แนวทางการปรับตัวการบริโศคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัด
มหาสารคามผู้ศึกษาได้ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 2 ส่วน คือ

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับพระสงฆ์ในประเทศ

1. คณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมควรที่จะส่งเสริมให้มีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวการ
บริโศคปัจจัย 4 โดยกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ในการอบรมพระเณรให้กับวัดต่าง ๆ ไม่
ว่าจะเป็นจัดส่งไปทั่วประเทศ เพื่อให้พระสงฆ์ได้ศึกษาและนำไปใช้ได้อย่างถูกต้องและเข้าใจพระธรรมวินัย

2. คณะสงฆ์หรือมหาเถรสมาคมควรที่จะส่งเสริมให้มีการจัดการอบรมการบริโศคปัจจัย 4 หรืออุตุค
วัตร 13 ข้อวัตร 14 จัดควบคู่กันไปเพื่อให้พระสงฆ์นำเอาหลักการปฏิบัติที่ถูกต้องไปใช้ในการเจริญสมาธิ
ภาวนาตามพระธรรมวินัย

3. พระสงฆ์จะควรที่จะมีการเทศนาธรรมที่เกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวการบริโศคปัจจัย 4 เพื่อเป็น
การให้ความรู้ทั้งพระสงฆ์ด้วยกันและอุบาสก อุบาสิกาเป็นการส่งเสริมและเป็นการรักษาหลักการตามวิถีพุทธ
ไปในตัว

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับพระสงฆ์ในต่างประเทศ

1. พระสงฆ์ไทยที่มีความรู้ด้านนี้สมควรที่จะส่งไปเผยแผ่เทศนาธรรมที่เกี่ยวกับแนวทางการปรับตัว
การบริโศคปัจจัย 4 เพื่อเป็นการให้ความรู้ทั้งพระสงฆ์ที่อยู่ในแต่ละประเทศด้วยกันและอุบาสก อุบาสิกาเป็น
การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่อง “แนวทางการปรับตัวการบริโศคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เขตอำเภอเมือง จังหวัด
มหาสารคาม” พบว่า ยังมีประเด็นที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมซึ่งไม่ใช่ประเด็นหลักในการวิจัยนี้ได้อีก ผู้ศึกษา
เสนอหัวข้อ/ประเด็นในการศึกษาที่เกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวการบริโศคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในอำเภอ
เมือง จังหวัดมหาสารคามในครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การปฏิบัติตามเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวการบริโศคปัจจัย 4 เพื่อ
เป็นการให้ความรู้ทั้งพระสงฆ์ในโลกตะวันตก โดยมุ่งศึกษาว่าแนวทางการปรับตัวการบริโศคปัจจัย 4 ของ

พระสงฆ์ไทยที่อยู่ในโลกตะวันตกการปรับเปลี่ยนวัตรอย่างไรเพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อม กฎหมาย สังคมและวัฒนธรรม

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การปฏิบัติตามเกี่ยวกับแนวทางการปรับตัวการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์มหานิกายไม่มีในเขตจังหวัดมหาสารคาม ของมหานิกายในภาคอีสานโดยมุ่งศึกษา มหานิกายมีการสอนและการปฏิบัติที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการปฏิบัติการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เถรวาทหรือไม่ อย่างไร ถ้ามีการสอนแล้วมีคำสอนไว้ว่าอย่างไร

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ การปฏิบัติตามเกี่ยวกับการปฏิบัติจุดดงควัตรกำการกำจัดขัดเกลากิเลสในการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์พระพุทธานเถรวาท และเพิ่มจุดดงควัตรปฏิบัติสำหรับกำจัดเพื่อเป็นการขัดเกลากิเลสเพื่อการบรรลุเป้าหมายแบบพระพุทธานเถรวาท

เอกสารอ้างอิง

พระครูอาทรวนกิจ (อนาลโย/ฉันทสิริกุล). (2557). *การศึกษพัฒนาการใช้สอยผ้าจีวรของพระสงฆ์*. สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูอาทรวนกิจ (อนาลโย/ฉันทสิริกุล). (2558). *การใช้สอยผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์ที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจศาสตร์ในจังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). *เศรษฐกิจศาสตร์ชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2543). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

พระพุทโธสาจารย์. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. แปลโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถระ). (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระราชธรรมนิเทศ(ระแบบ ฐิตญาโณ). (2534). *มองเขา มองเรา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: พรศิวการพิมพ์.

พระสมุห์สุรางค์สุจินโณ (จันทร์งาม). (2553). *สมชีวิตากับการแก้ปัญหาบริโภคนิยมในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พัฒน์ สุจำนง. (2533). *สังคมกับปัญหาสภาวะแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

พุทธทาสภิกขุ. (2542). *บางแง่มุมของกามในทัศนะพุทธทาสภิกขุ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

- พุทธทาสภิกขุ.(2549). *ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์ (ฉบับคู่มือพุทธบริษัท)*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บุญนิมิต,
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2541). *เงินกับศาสนาเทพุทธแห่งยุคสมัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- สุวิบูลย์ จำรูญศิริ.(2556). *แนวทางการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*.พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา.บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.